

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)
den 30 november 2006 *

I de förenade målen C-376/05 och C-377/05,

angående beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, från Bundesgerichtshof (Förbundsrepubliken Tyskland), av den 26 juli 2005, som inkom till domstolen den 12 oktober 2005, i målen

A. Brünsteiner GmbH (C-376/05),

Autohaus Hilgert GmbH (C-377/05)

mot

Bayerische Motorenwerke AG (BMW),

* Rättegångsspråk: tyska.

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Rosas samt domarna J. Malenovský, A. Borg Barthet, U. Löhmus och A. Ó Caoimh (referent),

generaladvokat: L.A. Geelhoed,
justitiesekreterare: handläggaren K. Sztranc–Slawiczek,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 7 september 2006,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- A. Brünsteiner GmbH och Autohaus Hilgert GmbH, genom F.C. Genzow och C. Bittner, Rechtsanwälte,
- Bayerische Motorenwerke AG (BMW), genom R. Bechtold, Rechtsanwalt,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom A. Whelan, K. Mojzesowicz och M. Schneider, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 28 september 2006 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i kommissionens förordning (EG) nr 1475/95 av den 28 juni 1995 om tillämpningen av fördragets artikel [81].3 på vissa grupper försäljnings- och serviceavtal för motorfordon (EGT L 145, s. 25), och artikel 4 i kommissionens förordning (EG) nr 1400/2002 av den 31 juli 2002 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden inom motorfordonssektorn (EGT L 203, s. 30).

- 2 Respektive begäran har framställts i ett mål mellan A. Brünsteiner GmbH (nedan kallat Brünsteiner) och Autohaus Hilgert GmbH (nedan kallat Hilgert), å ena sidan, och Bayerische Motorenwerke AG (nedan kallat BMW), å andra sidan, angående frågan huruvida BMW rättsenligt kunde säga upp de avtal som företaget ingått med Brünsteiner och Hilgert (nedan kallade klagandena i målet vid den nationella domstolen), med ett års uppsägningstid, avseende försäljning i Tyskland av motorfordon av märket BMW.

Tillämpliga bestämmelser

- 3 Skäl 19 i förordning nr 1475/95 har följande lydelse:

”I artikel 5.2.2, 5.2.3 och 5.3 fastställs minimivillkor för undantag med avseende på försäljnings- och serviceavtalets giltighetstid och uppsägning. Eftersom försäljarens

investeringar för att förbättra försäljning och service beträffande de varor som omfattas av avtalet och ett kortfristigt avtal eller ett avtal med kort uppsägningstid leder till att försäljarens beroende av leverantören ökar väsentligt. För att inte försvåra en utveckling mot mer flexibla och effektiva strukturer för försäljning bör leverantören ges möjlighet att säga upp avtalet om hela, eller en väsentlig del av, säljorganisationen* skall omorganiseras. ..." [* I överensstämmelse med terminologin i förordning nr 1400/2002 används nedan begreppet distributionsnät. Övers. anm.]

- 4 Enligt artikel 1 i förordning nr 1475/95 medges undantag från förbudet i artikel 81.1 EG för sådana avtal som innebär att en leverantör överlåter uppgiften att inom ett angivet område främja försäljningen av de varor som omfattas av avtalet åt en godkänd återförsäljare, och enligt vilka leverantören förbinder sig att inom detta område leverera fordon och reservdelar endast till denne återförsäljare.

- 5 I artikel 4.1 i samma förordning föreskrivs att undantaget gäller oavsett om försäljaren har ålagts skyldigheten att för försäljning och service iaktta minimikrav, särskilt när det gäller affärslokalernas och de tekniska serviceanläggningarnas utrustning och reparation och underhåll av de varor som omfattas av avtalet.

- 6 Artikel 5.2 och 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 har följande lydelse:

"2. Om försäljaren enligt artikel 4.1 har åtagit sig att förbättra distributions- och servicestrukturen, gäller undantaget under förutsättning att

...

- 2) avtalet gäller för en tid av minst fem år eller, om giltighetstiden är obestämd, den normala uppsägningstiden är minst två år för båda parter: ...

...

3. De villkor för undantag som anges i punkterna 1 och 2 påverkar inte:

— leverantörens rätt att säga upp avtalet med minst ett års uppsägningstid på grund av ett behov av omorganisation av hela eller en väsentlig del av [distributionsnätet].”

- 7 Europeiska gemenskapernas kommission har i sin förklarande broschyr till förordning nr 1475/95 som svar på fråga 16 a med lydelsen ”Är det möjligt att säga upp ett avtal i förtid?” angett följande:

”Tillverkaren har rätt att säga upp avtalet i förtid (med ett års uppsägningstid) om det föreligger behov av att omorganisera hela [distributionsnätet] eller en väsentlig del härav. Huruvida det föreligger ett behov av att omorganisation fastställs av parterna genom överenskommelse eller på försäljarens begäran genom anlitande av en oberoende expert eller genom skiljedomsförfarande. Anlitande av en opartisk expert eller skiljedomare påverkar inte parternas rätt att vända sig till behöriga domstolar i enlighet med gällande nationell rätt [artikel 5.3]. Om leverantören genom avtalen ges en ensidig uppsägningsrätt som är mer långtgående än de rättigheter som framgår av förordningen bortfaller möjligheten att tillämpa gruppundantaget automatiskt [artikel 6.1.5, se ovan kapitel 1.2].

Denna möjlighet till förtida uppsägning har införts för att ge tillverkaren flexibilitet i samband med omorganisationen av [distributionsnätet] [skäl 19 i förordningen]. Behov av omorganisering kan uppstå till följd av konkurrenternas beteende eller till följd av andra ekonomiska förhållanden, oavsett om de motiveras av en tillverkares interna beslut eller externa faktorer, till exempel om ett företag med många anställda i ett visst område lägger ned verksamheten. Med tanke på de många olika situationer som kan uppstå vore det orealistiskt att göra en lista över alla tänkbara skäl till en omorganisation.

Huruvida en 'väsentlig del' av [distributionsnätet] är berör[t] avgörs mot bakgrund av de specifika organisationsförhållanden som råder för den aktuella tillverkarens [distributionsnät]. 'Väsentlig' innebär både en ekonomisk och en geografisk aspekt som kan vara begränsad till [distributionsnätet] eller en del av de[t] i en viss medlemsstat. Tillverkaren skall komma överens med den försäljare vars försäljningsavtal skall sägas upp — antingen med eller utan medverkan av en opartisk expert eller en skiljedomare — men inte med andra försäljare som bara påverkas indirekt av en förtida uppsägning.”

8 Förordning nr 1475/95 ersattes den 1 oktober 2002 av kommissionens förordning (EG) nr 1400/2002.

9 Skäl 12 i denna senare förordning har följande lydelse:

”Oberoende av de berörda företagens marknadsandelar omfattar inte denna förordning vertikala avtal som innehåller vissa typer av särskilt allvarliga konkurrensbegränsningar som i allmänhet märkbart begränsar konkurrensen även

vid låga marknadsandelar och som inte är nödvändiga för att uppnå de positiva effekter som nämns ovan. Det gäller särskilt vertikala avtal som innehåller begränsningar såsom lägsta pris, fasta återförsäljningspriser och, med vissa undantag, begränsningar av det område inom vilket eller till vilka kunder en återförsäljare eller reparatör får sälja de varor eller tjänster som omfattas av avtalet. Sådana avtal bör inte omfattas av undantaget.”

10 Skäl 36 i samma förordning har följande lydelse:

”Förordning ... nr 1475/95 ... gäller till och med den 30 september 2002. För att alla operatörer skall ges möjlighet att anpassa vertikala avtal som är förenliga med den förordningen och som fortfarande gäller när undantaget enligt den förordningen upphör att gälla, är det lämpligt att sådana avtal fram till den 1 oktober 2003 omfattas av en övergångsperiod under vilken de med stöd av denna förordning bör undantas från förbudet i artikel 81.1.”

11 I artikel 4 i förordning nr 1400/2002, med rubriken ”Särskilt allvarliga begränsningar”, föreskrivs i punkt 1 första meningen att undantaget inte skall tillämpas på vertikala avtal som direkt eller indirekt, ensamt eller i förening med andra faktorer har vissa begränsande syften som anges i denna bestämmelse.

12 Artikel 10 i samma förordning har följande lydelse:

”Förbudet enligt artikel 81.1 [EG] skall inte gälla under perioden från och med den 1 oktober 2002 till och med den 30 september 2003 i fråga om avtal som redan

gäller den 30 september 2002 och som inte uppfyller de villkor för undantag som anges i denna förordning men som uppfyller de villkor för undantag som anges i förordning (EG) nr 1475/95.”

- 13 Kommissionen har i sin förklarande broschyr till förordning nr 1400/2002 besvarat fråga 20, med rubriken ”Hur kan kontrakt som är förenliga med förordning nr 1475/95 sägas upp under övergångsperioden?”, med att bland annat ange följande:

”Att förordning nr 1475/95 löpte ut den 30 september 2002 och ersattes av en ny förordning innebar inte i sig en omorganisation av nätverket. Efter att förordningen trätt i kraft kan dock en fordonstillverkare besluta att avsevärt organisera om sitt nätverk. För att uppfylla kraven i förordning nr 1475/95 och på så sätt utnyttja övergångsperioden skall därför kontrakt i sedvanlig ordning sägas upp två år i förväg såvida man inte beslutar att genomföra en omorganisation eller om det finns en skyldighet att betala ersättning.”

- 14 Fjärde stycket i svaret på fråga 68, med rubriken ”Innehåller förordningen några bestämmelser om minsta uppsägningstid?”, i denna broschyr, har dessutom följande lydelse:

”Frågan huruvida det är nödvändigt att organisera om distributionsnätverket är objektiv, och det faktum att leverantören anser att en sådan omorganisation är nödvändig avgör inte frågan vid en eventuell tvist. I så fall är det den nationella domaren eller skiljedomaren som avgör frågan utifrån rådande omständigheter.”

Twisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 15 Klagandena i målet vid den nationella domstolen ingick år 1996 ett distributionsavtal med BMW avseende motorfordon som tillverkats av detta företag. I artikel 11.6 i detta avtal föreskrevs följande:

”11.6. Uppsägning på grund av omorganisering av distributionsnätet

BMW har rätt att säga upp avtalet med en uppsägningstid på 12 månader om det finns ett behov av att omorganisera hela eller en väsentlig del av distributionsnätet.

Detta gäller också om de rambestämmelser som ligger till grund för avtalet ändras på väsentliga punkter.”

- 16 I september år 2002 sade BMW upp samtliga distributionsavtal med sitt europeiska distributionsnät till den 30 september 2003, med motiveringen att ikraftträdandet av förordning nr 1400/2002 fört med sig betydande rättsliga och strukturella ändringar inom detaljhandeln för motorfordon. BMW ingick sedan nya avtal med de flesta av sina tidigare återförsäljare. Dessa avtal började gälla den 1 oktober 2003 och var anpassade till bestämmelserna i förordning nr 1400/2002.
- 17 Klagandena i målet vid den nationella domstolen erbjöds inte att teckna några sådana avtal. De väckte därför talan vid tyska domstolar i vilka de bestred lagligheten i uppsägningen av distributionsavtalen. De åberopade till stöd härför att avtalen inte kunde sägas upp med en kortare uppsägningstid än två år, det vill säga de kunde inte sägas upp före den 30 september 2004.

- 18 Den 26 februari 2004 ogillades, efter överklagande, respektive talan av Oberlandesgericht München med hänvisning till att BMW haft behov av att omorganisera sitt distributionsnät på grund av de ändringar som följde av att förordning nr 1400/2002 antogs. Enligt Oberlandesgericht München utgjorde de konkurrensbegränsningar som var förenliga med förordning nr 1475/95 numera sådana särskilt allvarliga begränsningar som avses i artikel 4 i förordning nr 1400/2002, varför samtliga konkurrensbegränsande villkor i dessa avtal ändå skulle ha blivit ogiltiga från och med den 1 oktober 2003 även om distributionsavtalen inte sagts upp till den 30 september 2003. BMW kunde dock inte, även om det endast var för tiden fram till och med den 30 september 2004, acceptera vare sig distributionsavtal som inte innehöll några konkurrensbegränsande villkor eller en situation utan distributionsavtal, om dessa blivit ogiltiga i sin helhet enligt nationell rätt.
- 19 Klagandena i målet vid den nationella domstolen överklagade dessa avgöranden till Bundesgerichtshof.
- 20 Bundesgerichtshof har i sina beslut att begära förhandsavgörande funnit att ikraftträdandet av förordning nr 1400/2002 oundvikligen påverkat distributionssystemens interna struktur men den har därvid påpekat att behovet av en omorganisering, enligt en snäv tolkning med stöd av kommissionens förklarande broschyrer avseende förordningarna nr 1475/95 och nr 1400/2002, inte kan motiveras endast av den omständigheten att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft, utan omorganiseringen skall också vara påkallad av ekonomiska omständigheter. Behovet av en omorganisering av distributionsnätet skulle nämligen inte endast kunna uppstå av ekonomiska skäl utan också av juridiska. Dessutom är distributionssystemet en strukturell komponent i det ovannämnda nätet. Förordning nr 1400/2002 skulle slutligen medföra ett behov av ändringar, om än i okänd omfattning, eftersom den hittills vanligt förekommande kombinationen av exklusiv och selektiv distribution inte längre omfattades av gruppundantaget. Tillverkarna måste således bestämma sig för ett av dessa system. Inom ramen för selektiv distribution, vilken nästan alltid torde ha valts, skulle områdesbegränsningar och återförsäljarnas områdeskydd inte längre vara tillåtna. Försäljning och service måste nu dessutom skiljas åt och märkesexklusiviteten skulle till stora delar falla bort.

- 21 Om en tillverkare alltså inte lyckades anpassa sina avtal eller säga upp dem och sluta nya före utgången av övergångsperioden skulle enligt artikel 81 EG samtliga konkurrensbegränsande villkor ha blivit ogiltiga från och med den 1 oktober 2003, eftersom de begränsningar som tilläts enligt förordning nr 1475/95 delvis utgjorde sådana särskilt allvarliga begränsningar som avses i artikel 4 i förordning nr 1400/2002, vilket således också skulle leda till att gruppundantaget upphörde att gälla för samtliga konkurrensbegränsande villkor i dessa avtal. Härmed skulle två parallella juridiska situationer inom samma distributionssystem uppstå, där de försäljare som inte varit beredda att anpassa sina avtal till den nya förordningen fick en friare ställning. En tillverkare skulle inte kunna acceptera sådana störningar, inte ens för ett år.
- 22 Den hänskjutande domstolen ställer sig i detta sammanhang också tveksam till om inte frågan huruvida uppsägningen av distributionsavtalen var rättsenlig egentligen saknar grund. Enligt nationell rätt skulle den omständigheten att de konkurrensbegränsande villkoren var ogiltiga leda till att de ifrågavarande avtalen i sin helhet blev ogiltiga från och med den 1 oktober 2003. Enligt Bundergerichtshof är en sådan följd emellertid inte förenlig med de anvisningar som kommissionen gett i sin förklarande broschyr till förordning nr 1400/2002, enligt vilken artikel 4 i denna förordning skall tolkas restriktivt.
- 23 Bundesgerichtshof beslutade mot denna bakgrund att vilandeförklara målen och att i respektive mål hänskjuta följande tolkningsfrågor till domstolen:
- ”1) Skall artikel 5.3 [första stycket] [första] strecksatsen i [förordning nr 1475/95] tolkas så, att ett behov av att omorganisera hela eller en väsentlig del av distributionsnätet, och den medföljande rätten för tillverkaren att med ett års uppsägningstid säga upp de avtal som ingåtts med dennes återförsäljare, även

kan följa av att omfattande ändringar av det distributionssystem som hittills använts av tillverkaren och dennes återförsäljare, vilket är anpassat till [förordning nr 1475/95] och undantogs genom denna förordning, blivit nödvändiga på grund av ikraftträdandet av [förordning nr 1400/2002]?

- 2) För det fall den första frågan skall besvaras nekande: Skall artikel 4 i [förordning nr 1400/2002] tolkas så, att förekomsten av sådana konkurrensbegränsande bestämmelser i ett återförsäljaravtal, som enligt denna förordning är av sådan art att de utgör särskilt allvarliga begränsningar (svartlistade klausuler), undantagsvis inte medför att undantaget från förbudet i artikel 81.1 EG upphör att gälla för samtliga konkurrensbegränsande bestämmelser i avtalet efter den 30 september 2003 då den ettåriga övergångsperiod som föreskrivs i artikel 10 i nämnda förordning löpte ut, om avtalet slöts när [förordning nr 1475/95] var i kraft och är anpassat till bestämmelserna i denna förordning samt undantogs genom denna? Gäller detta även när den ogiltighet som följer för samtliga konkurrensbegränsande avtalsbestämmelser enligt gemenskapsrätten resulterar i att återförsäljaravtalet blir ogiltigt i sin helhet enligt nationell rätt?"

- ²⁴ Målen C-376/05 och C-377/05 har, genom beslut av domstolens ordförande av den 18 januari 2006, förenats vad gäller det skriftliga och det muntliga förfarandet samt domen.

Prövning av tolkningsfrågorna

Inledande iakttagelser

- ²⁵ BMW har i sina skriftliga yttranden till domstolen och under förhandlingen bestritt giltigheten av punkterna 2 och 3 i artikel 5 i förordning nr 1475/95 med

motiveringen att dessa inte är förenliga med artikel 81.3 EG, bland annat dels genom att tillämpningen av gruppundantag underordnas ytterligare konkurrensbegränsningar som varken är absolut nödvändiga eller till nytta för konsumenterna, dels genom att punkterna motiveras av sociala hänsyn utan hänsyn till konkurrensen.

- 26 Enligt domstolens rättspraxis ankommer det uteslutande på den hänskjutande domstolen att bestämma innehållet i de frågor som den avser att ställa. Det ankommer nämligen uteslutande på de nationella domstolarna, vid vilka tvisten har anhängiggjorts och vilka har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i varje enskilt mål bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att kunna döma i saken, som relevansen av de frågor som ställs till domstolen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 mars 1999 i mål C-159/97, Castelletti, REG 1999, s. I-1597, punkt 14, och av den 6 juli 2006 i mål C-154/05, Kersbergen-Lap och Dams-Schipper, REG 2006, s. I-6249, punkt 21).
- 27 Den hänskjutande domstolen vill med sina tolkningsfrågor emellertid endast få klarhet i hur bestämmelserna i artikel 5.2 och 5.3 i förordning nr 1475/95 skall tolkas. Den har inte påpekat att den hyser några tvivel om giltigheten av dessa bestämmelser eller att en sådan fråga skulle ha tagits upp i de ursprungliga målen.
- 28 Eftersom det genom artikel 234 EG inte öppnas en form av talan för parterna i ett mål som pågår vid en nationell domstol, är domstolen under dessa omständigheter inte tvungen att pröva giltigheten av gemenskapsrätten endast av den anledningen att en av parterna i målet vid den nationella domstolen åberopat detta i sitt skriftliga yttrande (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 juli 2000 i mål C-402/98, ATB m.fl., REG 2000, s. I-5501, punkterna 30 och 31, och av den 10 januari 2006 i mål C-344/04, IATA och ELFAA, REG 2006, s. I-403, punkt 28).

29 Såsom kommissionen med rätta har påpekat vid förhandlingen är det således inte nödvändigt att pröva BMW:s påstående avseende giltigheten av bestämmelserna i artikel 5.2 och 5.3 i förordning nr 1475/95.

Den första frågan

30 Den hänskjutande domstolen har ställt denna fråga för att få klarhet i huruvida ikraftträdandet av förordning nr 1400/2002 medfört ett behov av att omorganisera hela eller en väsentlig del av en leverantörs distributionsnät i den mening som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95, och följaktligen huruvida detta kunde motivera ett ianspråktagande av den rätt till uppsägning med ett års uppsägningstid, som följde av denna bestämmelse.

31 Domstolen har i sin dom av den 7 september 2006 i mål C-125/05, Vulcan Silkeborg (REG 2006, s. I-7637), redan svarat på denna fråga genom att slå fast att även om ikraftträdandet av förordning nr 1400/2002 inte i sig medförde ett behov av att omorganisera hela eller en väsentlig del av en leverantörs distributionsnät, i den mening som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95, så kunde ikraftträdandet emellertid på grund av det sätt på vilket leverantören har valt att organisera sitt distributionsnät medföra ett behov av ändringar som var så betydande att de utgjorde en faktisk omorganisering av hela eller en väsentlig del av en leverantörs distributionsnät i den mening som avses i denna bestämmelse.

32 I detta sammanhang har domstolen emellertid i punkterna 59–61 i samma dom påpekat att även om förordning nr 1400/2002 medfört väsentliga ändringar i förhållande till den undantagsordning som infördes genom förordning nr 1475/95, skulle de ändringar som leverantörerna genomfört i sina distributionsavtal för att säkerställa att avtalen även fortsättningsvis omfattades av gruppundantaget, endast

vara en anpassning av de avtal som redan gällde när denna förordning upphörde att gälla under den övergångsperiod som föreskrivs i förordning nr 1400/2002. En sådan anpassning innebär alltså inte automatiskt vare sig att avtalen måste sägas upp enligt nationell rätt eller att hela eller en väsentlig del av distributionsnätet behöver omorganiseras.

33 Såsom domstolen har slagit fast i punkt 64 i den ovannämnda domen i målet Vulcan Silkeborg ankommer det emellertid på nationella domstolar eller skiljedomstolar att mot bakgrund av alla faktiska omständigheter i vid dem anhängiga mål bedöma om de ändringar som en leverantör har gjort i enlighet med artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 utgör en omorganisering av hela eller en väsentlig del av dennes distributionsnät och om behovet av denna omorganisation uppstått till följd av att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft.

34 Domstolen har i detta avseende i punkterna 29 och 30 i samma dom slagit fast att det för en ”omorganisation av hela eller en väsentlig del av [distributionsnätet]”, i den mening som avses i nämnda artikel 5.3 första stycket första strecksatsen, krävs en betydande såväl innehållsmässig som geografisk förändring i den berörde leverantörens distributionsnät avseende bland annat dess beskaffenhet, form och syfte, fördelningen av uppgifter internt, hur berörda varor och tjänster tillhandahålls, antalet återförsäljare i distributionsnätet eller deras egenskaper samt organisationens geografiska täckning.

35 I motsats till vad klagandena i målet vid den nationella domstolen har gjort gällande är det visserligen inte nödvändigt men inte heller uteslutet att en sådan omorganisering kan följa av att villkoren i ett distributionsavtal ändrats till följd av att en ny gruppundantagsförordning trätt i kraft. Domstolen har dessutom i punkt 54 i den ovannämnda domen i målet Vulcan Silkeborg slagit fast att förordning nr 1400/2002 medfört väsentliga ändringar i förhållande till det

gruppundantag som gällde enligt förordning nr 1475/95 genom att det i den förra föreskrivs strängare bestämmelser än i den senare för undantag av vissa konkurrensbegränsningar som omfattas av förbudet i artikel 81.1 EG.

- 36 Vad gäller villkoret i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 avseende "behovet" av att omorganisera, har domstolen i punkt 37 i domen i det ovannämnda målet Vulcan Silkeborg påpekat att behovet enligt detta villkor skall vara trovärdigt motiverat utifrån ekonomiska effektivitetsskäl som grundas på objektiva, interna eller externa, omständigheter, som på grund av den konkurrenssituation som leverantören är verksam i skulle kunna skada det befintliga distributionsnätet om inte detta omorganiserades skyndsamt.
- 37 I motsats till vad kommissionen har gjort gällande är således den enda omständigheten att leverantören med stöd av en subjektiv affärsmässig bedömning av situationen för sitt distributionsnät anser det föreligga ett behov av att omorganisera detta, inte i sig tillräcklig för att motivera ett behov av en sådan omorganisering i den mening som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95. Relevant i detta sammanhang är däremot de eventuella ofördelaktiga ekonomiska följder som en leverantör skulle utsättas för om denne sade upp distributionsavtalet med en uppsägningstid på minst två år (se domen i det ovannämnda målet Vulcan Silkeborg, punkt 38).
- 38 Svaret på den första frågan är således att ikraftträdandet av förordning nr 1400/2002 inte i sig medförde ett behov av att omorganisera en leverantörs distributionsnät i den mening som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95. Ikraftträdandet kunde emellertid på grund av det sätt på vilket leverantören valde att organisera sitt distributionsnät medföra ett behov av ändringar som var så betydande att de utgjorde en faktisk omorganisering av distributionsnätet i den mening som avses i denna bestämmelse. Det ankommer på nationella domstolar och skiljedomstolar att mot bakgrund av samtliga faktiska omständigheter i målet bedöma om så var fallet.

Den andra frågan

- 39 Den hänskjutande domstolen har ställt denna fråga för att få klarhet i huruvida den omständigheten att ett distributionsavtal, som uppfyller sådana villkor för undantag som ställdes upp i förordning nr 1475/95, innehåller konkurrensbegränsningar som är förbjudna enligt artikel 4 i förordning nr 1400/2002 nödvändigtvis innebär att gruppundantaget i denna förordning inte kan tillämpas på några som helst konkurrensbegränsningar i ett sådant avtal, efter den övergångsperiod som föreskrivs i artikel 10 i den senare förordningen, och särskilt då detta enligt nationell rätt medför att avtalet blir ogiltigt i sin helhet.
- 40 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att denna fråga har ställts för det fall att det inte kan anses förenligt med artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 att ett avtal sägs upp med uppsägningsfrist på ett år — vilket BMW har gjort i det förevarande fallet — till följd av att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft. Enligt den hänskjutande domstolen skulle nämligen ett sådant avtal, för det fall det inte sades upp rättsenligt av leverantören, ändå inte ha kunnat gälla under perioden fram till den 30 september 2004 — i motsats till vad klagandena i målet vid den nationella domstolen har begärt —, eftersom det i sin helhet blev ogiltigt enligt nationell rätt från och med den 1 oktober 2003. Denna domstol vill således få klarhet i om inte artikel 4 i förordning nr 1400/2002 undantagsvis skall tolkas så, att den i ett fall som det förevarande inte medförde att gruppundantaget inte var tillämpligt på det ovannämnda avtalet.
- 41 Det framgår av svaret på den första frågan att ikraftträdandet av förordning nr 1400/2002 i vissa fall kan motivera ett ianspråktagande av den rätt till uppsägning med ett års uppsägningstid som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95. Såsom angivits i punkt 38 i förevarande dom ankommer det emellertid på den hänskjutande domstolen att mot bakgrund av samtliga faktiska omständigheter i målet bedöma huruvida villkoren i denna senare bestämmelse var uppfyllda i målet vid den nationella domstolen.

- 42 Eftersom det inte kan uteslutas att den ifrågavarande uppsägningen av avtalen med uppsägningstid på ett år inte uppfyllde dessa villkor, skall den andra frågan under dessa omständigheter besvaras i syfte att lämna den nationella domstolen samtliga uppgifter som kan vara användbara vid avgörandet av det mål som är anhängiggjort vid den (se, för ett liknande resonemang, dom av den 29 april 2004 i mål C-387/01, Weigel, REG 2004, s. I-4981, punkt 44, och av den 21 februari 2006 i mål C-152/03, Ritter-Coulais, REG 2006, s. I-1711, punkt 29).
- 43 Domstolen erinrar härvid om att det i artikel 10 i förordning nr 1400/2002, vilket framgår av skäl 36 i denna förordning, föreskrivs en övergångsperiod för att alla operatörer skall ges möjlighet att anpassa de avtal som var förenliga med förordning nr 1475/95, som var i kraft fram till den tidpunkt då den upphörde att gälla, till förordning nr 1400/2002. I detta syfte föreskrivs det i denna bestämmelse att förbudet enligt artikel 81.1 EG under perioden från och med den 1 oktober 2002 till och med den 30 september 2003 inte skall gälla sådana avtal.
- 44 Det framgår således tydligt av själva ordalydelsen i artikel 10 i förordning nr 1400/2002 att förbudet enligt artikel 81.1 EG från den 1 oktober 2003 var tillämpligt på avtal som inte hade anpassats för att uppfylla de villkor för undantag som avses i denna förordning.
- 45 Enligt ordalydelsen i artikel 4.1 första meningen i förordning nr 1400/2002, och såsom det framgår av skäl 12 i densamma, skall emellertid undantaget i nämnda förordning inte tillämpas på avtal som innehåller minst en av de särskilt allvarliga begränsningar som räknas upp i artikel 4.1.
- 46 I motsats till vad den hänskjutande domstolen har anfört, och i likhet med vad samtliga parter som lämnat in yttranden har gjort gällande, följer det av det

ovanstående att gruppundantaget enligt förordning nr 1400/2002, såsom generaladvokaten med rätta har angett i punkt 30 i sitt förslag till avgörande, inte kan tillämpas på avtal som efter övergångsperioden fortfarande innehåller en av de ovannämnda särskilt allvarliga begränsningarna, trots att avtalen ingåtts i enlighet med förordning nr 1475/95.

- 47 När ett avtal inte uppfyller samtliga de villkor som föreskrivs i en undantagsförordning kan dess avtalsvillkor omfattas av förbudet i artikel 81.1 EG om villkoren för att bestämmelsen skall vara tillämplig är uppfyllda och om villkoren för ett undantag med stöd av artikel 81.3 EG i fördraget inte är uppfyllda.
- 48 De följder som förbudet mot de avtalsklausuler som inte är förenliga med artikel 81 EG har på övriga delar av avtalet eller på andra förpliktelser som följer av detta, styrs emellertid inte av gemenskapsrätten. Det ankommer således på den nationella domstolen att med stöd av tillämplig nationell rätt bedöma räckvidden och följderna, för samtliga avtalsförbindelser, av ett eventuellt förbud mot vissa klausuler enligt artikel 81 EG (se, för ett liknande resonemang, dom av den 18 december 1986 i mål 10/86, VAG France, REG 1986, s. 4071, punkterna 14 och 15, och av den 30 april 1998 i mål C-230/96, Cabour, REG 1998, s. I-2055, punkt 51).
- 49 Klagandena i målet vid den nationella domstolen anser emellertid att den nationella rätten, med hänsyn till företrädet för artikel 5 i förordning nr 1475/95 liksom för artiklarna 4 och 10 i förordning nr 1400/2002, skall tolkas i enlighet med gemenskapsrätten på så sätt, att förbudet mot konkurrensbegränsande avtalsvillkor inte automatiskt leder till att avtalet i sin helhet blir ogiltigt. Enligt klagandena skulle detta nämligen endast vara resultatet av att återförsäljarna utan seriösa skäl vägrat att godta de avtalsvillkor som leverantörerna föreslagit i syfte att anpassa sig till det ändrade rättsläget.

50 Domstolen kan inte godta detta argument. Det strider nämligen inte mot gemenskapsrätten att ett avtal, när detta innehåller en av de särskilt allvarliga begränsningar som avses i artikel 4 i förordning nr 1400/2002, enligt nationell rätt blir ogiltigt i sin helhet till följd av förbudet mot begränsande avtalsvillkor i detta avtal, eftersom denna bestämmelse dels, vilket framgår av skäl 12 i förordningen, avser de mest allvarliga begränsningarna mot konkurrensen inom den aktuella sektorn, dels i sig föreskriver att gruppundantaget inte är tillämpligt på någon del av detta avtal.

51 Den andra frågan skall således besvaras med att artikel 4 i förordning nr 1400/2002 skall tolkas så, att gruppundantaget enligt förordningen, efter övergångsperioden i artikel 10 i denna förordning, inte var tillämpligt på avtal som uppfyllde villkoren för gruppundantag i förordning nr 1475/95 och som innehöll minst en av de särskilt allvarliga begränsningar som räknas upp i nämnda artikel 4, på så sätt att samtliga konkurrensbegränsande avtalsvillkor i sådana avtal kunde vara förbjudna enligt artikel 81.1 EG om villkoren för undantag i artikel 81.3 EG inte var uppfyllda.

Rättegångskostnader

52 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

- 1) **Ikraftträdandet av kommissionens förordning (EG) nr 1400/2002 av den 31 juli 2002 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden inom motorfordonssektorn medförde inte i sig ett behov av att omorganisera en leverantörs distributionsnät i den mening som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i kommissionens förordning (EG) nr 1475/95 av den 28 juni 1995 om tillämpning av fördragets artikel [81].3 på vissa grupper försäljnings- och serviceavtal för motorfordon. Ikraftträdandet kunde emellertid på grund av det sätt på vilket leverantören valde att organisera sitt distributionsnät medföra ett behov av ändringar som var så betydande att de utgjorde en faktisk omorganisering av distributionsnätet i den mening som avses i denna bestämmelse. Det ankommer på nationella domstolar och skiljedomstolar att mot bakgrund av samtliga faktiska omständigheter i målet bedöma om så var fallet.**

- 2) **Artikel 4 i förordning nr 1400/2002 skall tolkas så, att gruppundantaget enligt förordningen, efter övergångsperioden i artikel 10 i denna förordning, inte var tillämpligt på avtal som uppfyllde villkoren för gruppundantag i förordning nr 1475/95 och som innehöll minst en av de särskilt allvarliga begränsningar som räknas upp i nämnda artikel 4, på så sätt att samtliga konkurrensbegränsande avtalsvillkor i sådana avtal kunde vara förbjudna enligt artikel 81.1 EG om villkoren för undantag i artikel 81.3 EG inte var uppfyllda.**

Underskrifter